

UOT: 327.56.

KBT: 66.4

Beynəlxalq terrorizm və Azərbaycan Respublikası

Zaur Əliyev*

Abstrakt. Məqalənin məqsədi terrorizmin siyasi mahiyyəti ilə bağlı müzakirələri qıscaca təqdim etməkdir. Terrorla bağlı istər mütəxəssislər, istərsə də dövlətlər tərəfindən qəbul edilmiş ortaqların bir tərifin olmaması “*Nəyi terror hesab etmək olar?*” problemini ortaya çıxarmışdır. Çünki bir nəfərin törətdiyi eyni əməlin bir tərəfdə qəhrəman, digər tərəfdə isə ən qatı cinayətkar kimi qələmə verilməsi müasir dünyanın dəhşətli bələsinin həllini və onunla mübarizəni çətinləşdirir. Terrorun ən təhlükəli problemlərdən biri olaraq qəbul edilməsinə baxmayaraq, razılaşdırılmış tərifin olmaması ciddi çatışmazlıq kimi görünür. Əsas məfhumlar üzərində anlaşılmaqlıq hər kəsin öz ideoloji quruluşu çərçivəsində həll yolları axtarışına, bu səbəbdən müxtəlif yanaşmaların ortaya çıxmasına gətirib çıxarır. Məhz siyasi, ideoloji və dini mənbələrdən yararlanan bu yanaşma fərqliliyinə görə terrora yüz doxsandan artıq tərif verilmişdir.

Açar sözlər: terror, siyasət, zorakılıq, ABŞ, Azərbaycan

1. Giriş

Müasir terrorizm beynəlxalq haldır. Beynəlxalq terrorizmlə mübarizənin məqsədi yalnız ayrı-ayrı terrorçu təşkilatlar, qruplar və yaxud şəxsləri üzə çıxarmaq deyil, onların kökləri, mənbələri və səbəblərini də aşkar etməkdir. Terrorçu aktlar təhrik edilmiş siyasi ekstremizmin bir hissəsidir və bunları bir cəhət- siyasi məqsədlərə nail olmaq üçün törədilmiş zorakılıq birləşdirir.

Beynəlxalq terrorizmlə mübarizə dünyada vəziyyəti köklü şəkildə dəyişdirən ABŞ-dakı 11 sentyabr hadisələrindən sonra yeni mərhələyə keçmişdir. Dünya birliyi terrorçuların vəhşiliklərindən dəhşətə gəlmişdir. Beynəlxalq terrorizmin təhdid və meydan oxumaları bəşəriyyət üçün dəhşətli şəkil almışdır və onların sürətli inkişafına təkidli şəkildə müqavimət

* AMEA Elm Tarixi İnstitutu, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent; Bakı, Azərbaycan
E-mail: zaur.aliyev@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4393-8894>

Məqaləyə istinad: Əliyev, Z. [2022]. Beynəlxalq terrorizm və Azərbaycan Respublikası. “Metafizika” jurnalı. 5(2), səh.51-61.

Məqalənin tarixçəsi:

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 11.03.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 10.04.2022

Çapa qəbul edilmişdir: 03.06.2022

göstərilməsini tələb edir. Bu faciədən sonra Azərbaycan Respublikası antiterror koalisiyasına qatılaraq beynəlxalq terrorizmlə mübarizədə öz iştirakını əsirgəmir.

XXI əsrdə Azərbaycan Respublikası Ermənistan tərəfindən törədilmiş terrorçuluğun qurbanına çevrilən birinci ölkə olmuşdur. Başqa ölkələrdə cinayətkar fəaliyyətinə görə məhkum olunmuş bəzi erməni terrorçuları hazırda Ermənistanın siyasi elitasının üzvləridir və yaxud onların «Milli ideya uğrunda mübarizələr» təlimi rəsmi siyasi mərkəzlər və siyasi partiyalar tərəfindən dəstəklənir. Azərbaycan Respublikasına qarşı erməni təcavüzünün ilk anından terrorçular tərəfindən yüzə yaxın terror aksiyaları törədilib və bunun nəticəsində on minlərlə vətəndaşımız şəhid olmuş, ASALA erməni terror təşkilatı Azərbaycana qarşı təşkil olunmuş terror və soyqırım siyasətində fəal rol oynamışdır. Erməni terror fəaliyyəti faktları barədə Azərbaycan BMT və başqa beynəlxalq təşkilatlara məlumat vermişdir. Sənədlərin təhlili göstərir ki, terrorizm milli separatçılıqla, təşkil olunmuş milli cinayətkarlıqla, narkobizneslə, insan və silah alveri ilə sıx bağlıdır.

2. İnkişaf

Münaqişə zonalarının, əsasən də işğal olunmuş ərazilərin mövcudluğu terror və cinayətkar qrupların çiçəklənməsi üçün əlverişlidir. Beynəlxalq hüquq normaları və prinsiplərini, demokratik dəyərləri və insan hüquqlarını kobud şəkildə pozarkən işğalçı rejimlər ancaq öz xalqına və başqa ölkələrin xalqlarına böyük təhlükə yaradır. Bu problem xüsusən də Qafqaz regionunda, separatçı rejimin Dağlıq Qarabağda, Abxaziyada, Cənubi Osetiyada terror fəaliyyətinin aktiv işi müşahidə olunan ərazilərdə ciddi şəkildə durur. Bununla bağlı Azərbaycan Respublikası israr edir ki, etnik terrorizmə, beynəlxalq terrorizmin dəstəklənməsində diasporların roluna və ABŞ, Livan, Suriya və Fransada geniş yayılmış erməni diasporuna xas olan belə praktikanın aradan qaldırılmasına xüsusi diqqət yetirilməlidir. Azərbaycan Respublikası BMT-nin terrorizmlə mübarizə sahəsində 11-ci beynəlxalq sənədinə qatılmışdır.

Bunların arasında 1970-ci ilin «Hava gəmilərinin qanunsuz işğalı ilə mübarizəyə dair Konvensiya»sı, 1971-ci ilin «*Vətəndaş aviasiyasının təhlükəsizliyinə qarşı yönələn qanunsuz aktlarla mübarizəyə dair Konvensiya*»sı, 1973-cü ilin «*Dünya müdafiəsinə aid olan şəxslərə qarşı cinayətlərin qarşısının alınması və cəzalandırılmasına dair Konvensiya*»sı, 1979-cü ilin «*Girovların saxlanması ilə mübarizəyə dair beynəlxalq Konvensiya*»sı, 1997-ci ilin «*Hərbi terrorizmlə mübarizəyə dair beynəlxalq konvensiya*»sı və s. vardır. Azərbaycan Respublikası terrorizmə müqavimət sahəsində 10 Avropa sənədinə imza atmışdır ki, onlardan 5-i artıq təsdiq

edilmişdir, qalanlarına dair isə dövlətdaxili təsdiqetmə prosedurları həyata keçirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsasən, beynəlxalq sazişlər onun qanunverici sisteminin ayrılmaz hissəsidir və ölkənin normativ-hüquqi aktları ilə beynəlxalq sazişlər arasında qarşıdurmanın yarandığı halda beynəlxalq sazişlər, normalar tətbiq edilməlidir. Terrorizmə müqavimət sahəsində vəziyyət əsaslı şəkildə respublikanın milli qanunvericiliyində də əks olunmalıdır. [1, s.15]

3.Dövlətdaxili hüquqi-normativ akt

Bu sahədə əsas dövlətdaxili hüquqi-normativ akt 18 iyul 1999-cu il «*Terrorizmlə mübarizəyə dair*» Azərbaycan Respublikasının qanunudur və bu qanunun həyata keçirilməsinə dair 30 avqust 1999-cu il tarixli fərmandır. Bu sənədlər terrorizmlə mübarizənin həm ölkədaxili, həm də beynəlxalq səviyyədə hüquqi və təşkilati əsaslarını müəyyən edir. Qanunda terrorizmin mahiyyəti şərh olunur və burada deyilir ki, «terrorizm» partlayışlar, yanğın, insanların kütləvi qırılması, onların sağlamlığına, əmlakına ziyan və yaxud başqa təhlükə mahiyyətli cinayətlərdir. Qanun tərəfindən terrorizmlə mübarizənin qanuni tərəfdən təmini; terrorizmlə mübarizədə açıq və gizli metodların koordinasiyası; hüquqi, siyasi, sosial-iqtisadi və profilaktik ölçülərin kompleks şəkildə istifadəsi; terrora qarşı əməliyyatların həyata keçirilməsində iştirak edən şəxsi heyətin açıqlanması kimi əsas prinsiplər müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə dövlət və yerli idarə orqanları, özəlləşmə formasından asılı olmayan təşkilatlar, ictimai birliklər, vəzifəli şəxslərin və vətəndaşların dövlət orqanlarına yardımını nəzərdə tutulur. Qanunun «Terrorizmlə mübarizəyə dair» III fəslində terror aktları nəticəsində vurulan ziyanın ödənilməsi qaydaları müəyyən edilir və terrorizmlə mübarizədə iştirak edən şəxslərin hüquqi və sosial müdafiəsi müəyyən olunur. [2, s.3]

4.Terrorizmə görə cinayət məsuliyyəti

Terrorizmə görə cinayət məsuliyyəti Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 214-cü «*Terrorizm*» maddəsində və 277-ci «*Dövlət və ictimai xadimə sui-qəsd (terror aktı)*» maddəsində nəzərdə tutulub. Cinayət Məcəlləsinin 214-cü maddəsinə görə, partlayışların, yanğınların və yaxud insanların həyatına təhlükə törədən başqa cinayət hərəkətlərinin törədilməsi, ictimai təhlükəsizlik, əhəlinin vahiməyə salınması məqsədi ilə törədilmiş cinayətlər «terrorizm» kimi müəyyən edilir. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə müvafiq olaraq, belə cinayətlərin subyektivi cinayət törədilən zaman on dörd yaşına çatan hər bir şüurlu fiziki şəxs ola bilər. Terror aktlarının törədilməsində iştirak edən şəxslər terror aktlarının həyata

keçirilməsi yerindən asılı olmayaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən cəza daşır, Azərbaycanla aparılan beynəlxalq danışıqlara müvafiq olaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmək üçün xarici dövlətə təhvil verilir. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan qanunvericiliyi terror fəaliyyətinə görə nəinki cinayət məsuliyyəti müəyyən etmiş, hətta terrorçuluğa qarşı universal yurisdiksiya təyin etmişdir.

Belə ki, Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulur ki, dünya və bəşəriyyətə qarşı cinayət törədən xarici vətəndaşlar və qeydiyyatsız şəxslər, cinayətin törədildiyi yerdən asılı olmayaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmalıdırlar. Bununla yanaşı, Cinayət Məcəlləsi təyin edir ki, terrorizm aktının hazırlanmasında iştirak edən şəxs o halda cinayət məsuliyyətindən azad olur ki, başqa cinayətlərdə iştirak etməmiş olsun. Terrorizm faktlarına görə cinayət işlərinə öncədən baxılması milli təhlükəsizlik və daxili işlər orqanları tərəfindən həyata keçirilir, prokurorluq orqanları isə istintaqa nəzarəti həyata keçirirlər.

11 sentyabr hadisələri terrorizmlə mübarizə sahəsində ölkənin qanunvericiliyinin mükəmməlləşməsi prosesinə yeni təkan verdi. 2001-ci ilin oktyabr ayında Azərbaycan Respublikası tərəfindən terrorizm maliyyələşməsi ilə mübarizəyə dair BMT Konvensiyası təsdiq edilmişdir. 2002-ci ilin əvvəlində Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktlarına bəzi dəyişikliklər və əlavələr olunub. Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklərin nəticəsində terrorizmə dair məsuliyyət güclənmişdir. Cinayət Məcəlləsində başqa cinayətlərə dair tərkibə yenidən baxılıb: girov götürmə; terror aktı barədə yalan məlumat; hava və digər nəqliyyatın qaçırılması; beynəlxalq mühafizədə olan şəxslərə hücum; qanunsuz silah hazırlanması. [3, s.5]

Terror fəaliyyəti ilə əlaqəyə görə Azərbaycan Respublikasının ərazisində məhkəmənin qərarına görə təşkilat müsadirə edilə bilər. 8 iyul 1999-cu ildə «*Qaçqınlar və məcburi köçkünlərə status haqqında*» qanun qəbul edilmişdir. Bu statusa əsasən qaçqın statusu cinayət törədən insana təqdim edilə bilməz. Cinayətkar şəxslərin məsuliyyətdən qaçma faktlarını aradan qaldırmaq məqsədi ilə 2001-ci ildə «*Cinayət törətmiş şəxslərin ekstradisiyasına dair*» qanun qəbul edilmişdir. Həmin qanuna əsasən, terrorçuların hərəkətini siyasi cinayət xarakteri kimi qiymətləndirmək qadağan edilir və bununla da onların təslim edilməsi təmin edilir. Bundan əlavə, terrorçuların təslim edilməsində imtina hallarında onlar Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinə əsasən məsuliyyətə cəlb olunurlar. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, ölkənin Konstitusiyasına müvafiq olaraq Azərbaycan vətəndaşı heç cür xarici dövlətə təslim edilə bilməz.

Cinayət işlərinə dair hüquqi yardım məsələləri də ekstradisiya ilə sıx bağlıdır. Bu məsələ ilə bağlı qeyd etmək yerinə düşər ki, Azərbaycan iki hərtərəfli və bir sıra ikitərəfli müqavilələrin iştirakçısıdır. Mütəşəkkil cinayətlərin inkişafının qarşısını almaq vasitələrindən biri də cinayət gəlirlərinin leqallaşması ilə mübarizədir. Bu hal onunla izah edilir ki, ancaq bu yolla cinayətkar birlikləri böyük gəlirlərdən və bu gəlirləri kriminal strukturların gələcək işləri üçün sərf etməkdən məhrum etmək mümkündür. Gəlirlərin yuyulması ilə bağlı mübarizənin mürəkkəbliyi onunla bağlıdır ki, qanunsuz alınan vəsaitlərin hərəkəti qanuni kapitalın hərəkəti ilə analoji şəkildə gedir. Pul vəsaitlərinin qanunsuz yolla alınması bir sıra başqa cinayətlərlə bağlıdır. Bu məsələyə dair Azərbaycan Respublikası həm də beynəlxalq birliklə əməkdaşlıq edir. Beləliklə, BMT dekabrda transmilli cinayətə qarşı konvensiya imzalamışdır. «Ekstradisiyaya dair» 1957-ci il və 15 oktyabr 1975-ci ilin və 17 mart 1978-ci ilin ona əlavə iki protokolu, «Terrorizmlə mübarizəyə dair» 1977-ci ilin, 17 mart 1978-ci ilin «*Cinayət işlərinə qarşı hüquqi yardıma dair*» Avropa Konvensiyasına Əlavə Protokol, 8 noyabr 1990-cı ilin «*Cinayət fəaliyyətindən gələn gəlirin yuyulması, işlə edilməsi, müsadirə edilməsinə dair*» Avropa Konvensiyalarına Azərbaycan imza atmışdır. Bundan əlavə Azərbaycan cəlb etmə, maliyyələşmə və muadilə hazırlanması ilə mübarizəyə dair Beynəlxalq Konvensiyaya və mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizəyə dair Konvensiyaya qatılmışdır.

Cinayət fəaliyyətlərindən alınan gəlirlərin üzə çıxarılması məqsədilə 2001-ci ilin noyabrında «Valyuta nizamlaşdırılmasına dair» qanuna dəyişikliklər edilmişdir. İlk dəfə Azərbaycanın qanunvericiliyində nəgd valyuta dəyərlərinin respublika sərhəddindən daşınmasına 50.000 ABŞ dollarına ekvivalent gömrük rüsumu təyin edilmişdir. Bu məbləğin köçürülməsi haqda Milli Bank və Vergilər Nazirliyi 7 gün ərzində məlumat verməlidirlər. Azərbaycan Respublikasında terrorizmlə mübarizə ancaq normativ-hüquqi aktların qəbul olunması ilə məhdudlaşmır. 2002-ci ilin may ayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən «BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının 12 sentyabr 2001-ci il tarixli 1368№-li, 28 sentyabr 2001-ci il tarixli 1373№-li, 12 noyabr 2001-ci il tarixli 1377№-li qətnamələrinin həyata keçirilməsi üzrə tədbirlər planına dair» fərman imzalanmışdır. [4, s.2]

Bu fərman nəticəsində müvafiq icra orqanlarına terrorizmə qarşı mübarizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi, terror fəaliyyətinin maliyyələşməsi, vəsaitlərin bloklaşması və başqa maliyyə aktivlərinin, yaxud fiziki və hüquqi şəxslərin iqtisadi vəsaitlərinin bloklaşması ilə bağlı tapşırıqlar verilmişdir. Azərbaycan Respublikası BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə müvafiq ölçülər kompleksi həyata keçirir, o

çümlədən də terrorizmə qarşı mübarizənin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı bir sıra ölkələr və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edir. Bu fəaliyyətin hüquqi əsasını 17 may 2002-ci il tarixli «*Terrorizmin maliyyələşməsi ilə mübarizədə Beynəlxalq Konvensiyaya qatılma haqda*» Azərbaycan Respublikasının qanunu təşkil edir. Azərbaycanın bank sistemində beynəlxalq prinsiplərin istifadəsinə dair ölçülər tədricən davam edir, hansı ki, cinayətin maliyyələşməsini və qanunsuz yolla əldə olunan gəlirlərin leqallaşması məqsədi ilə bank sisteminin istifadəsinə yol verilməməsi mexanizmini təyin edir. [5, s.6]

5.Mübarizə

Milli hüquq-mühafizə orqanları beynəlxalq terrorçuların üzə çıxarılması məqsədi ilə bütün lazımi profilaktik və operativ ölçülər aparır. Son dövrlər ərzində ölkəmizin hüquq keşikçiləri və xüsusi şöbələri tərəfindən beynəlxalq terrorla bağlı 30-dan artıq xarici vətəndaş saxlanılıb və ekstradisiya edilib, terror aktlarında iştirak edən bir neçə şəxs həbs edilib. Azərbaycan Respublikasının hüquq-mühafizə orqanları və xüsusi şöbələrinin əsas fəaliyyətlərindən biri antiterror əməliyyatı nəticəsində güclənən qanunsuz mühacirət yollarını aşkar edib qarşısını almaqdır.

Bu məsələnin həlli üçün Azərbaycan Respublikası mühacirətin idarə edilməsinə dair dövlət proqramının işlənməsində komissiya, sərhəd nəzarəti komissiyası, habelə mühacirətlə bağlı beynəlxalq təşkilatla əməkdaşlığa dair koordinasiya qrupu təşkil etmişdir. Bu strukturların əsas məqsədi sərhəd nəzarəti prosedurlarının aparılması və miqrasiya üzrə beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa dair koordinasiya qrupunun yaranmasıdır.

Bu strukturların əsas fəaliyyəti sərhəd nəzarəti prosedurlarının aparılması və beynəlxalq standartlara müvafiq sərhədlərin qorunması, sərnəşin axını və yük dövriyyəsinə effektiv nəzarətin təmin edilməsidir. Bu ölçü proqramının həyata keçirilməsi beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığı, xarici dövlətlərin müvafiq idarə orqanları ilə sıx partnyor əlaqələrini tələb edir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası və miqrasiyaya dair beynəlxalq təşkilatlar arasında sıx əməkdaşlıq nəticəsində sərhəd mühafizəsinin inkişafı sahəsində bir sıra tədbirlər görülür. Hal-hazırda bu sahəyə bir neçə nazirlik, Heydər Əliyev adına beynəlxalq aeroport, Bakı dəniz limanı və ölkənin şimalında və qərbində yerləşən iki nəzarət-keçid məntəqələri daxildir. [6, s.232].

Yeni abunəçilərin mərhələli qatılması hesabına bu sistemlə sərhədin bütün perimetrinin əhatə edilməsi planlaşdırılır. Milli səviyyədə terrorizmlə və mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə repressiv, tərbiyəvi xarakter daşıyan yollarla həyata keçirilir. Lakin müsbət nəticələr üçün bu tədbirlər kifayət

deyil, dövlətlərlə əməkdaşlıq böyük rol oynaya bilər. 2002-ci ilin fevral ayında Trabzonda Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında narkotik vasitələr və psixotrop maddələr, qanunsuz yolla əldə edilən gəlirlərin leqallaşması, silahlı kontrabanda, silah alveri ilə mübarizə sahəsində əməkdaşlığı daxil edən «Terrorizmlə mübarizə, mütəşəkkil cinayət və başqa ağır cinayətlərə dair» saziş imzalanmışdır. Bu sazişin əsas məqsədlərindən biri iqtisadi-regional layihələrin təhlükəsizliyinin təminatıdır. *GUAM* dövlətlərinin işlərində Azərbaycanın fəaliyyəti üzərində xüsusən dayanmaq lazımdır. *GUAM* dövlətlərinin hüquq-mühafizə orqanları arasında sıx əməkdaşlıq qaydaya salınmışdır. Terrorizmlə mübarizə, mütəşəkkil cinayət və narkotiklərin yayılması ilə bağlı *GUAM* dövlətlərinin işçi qrupunun sədri olaraq, beynəlxalq, regional, subregional təşkilatlarla kontrterrorcu komitələrin iclaslarında Azərbaycan regional təşkilatı təmsil edirdi.

Azərbaycan Respublikası regional səviyyədə *MDB* iştirakçı-dövlətlərin analitik-informasiya sahəsində antiterror mərkəzinin işlərində iştirak edir. 1998-ci il oktyabrın 2-də Qaradəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində Azərbaycan Respublikası cinayətkarlıqla mübarizə, əsasən də onun mütəşəkkil formaları ilə bağlı saziş imzalamışdır. Azərbaycan Respublikası həmçinin *ATƏT* çərçivəsində terrorizmlə mübarizə məsələləri ilə məşğul olan kadrların ixtisasının artırılması sahəsində yardım alır. 28-29 oktyabr 2004-cü ildə Bakıda *ATƏT*-in xüsusi komitəsinin işçi qrupunun terrorizmlə mübarizəyə həsr olunmuş iclası keçirilmişdir. 2006-cı ilin iyul ayında Bakıda *ATƏT*-in növbəti həftəsi çərçivəsində «*ATƏT-in terrorizmlə mübarizə əməliyyatlarında partnyorların iştirakı*» mövzusunda terrorizmlə mübarizədə əməkdaşlıq məsələlərinə həsr olunmuş seminar təşkil edilmiş və burada 30 dövlətin 50-dən artıq nümayəndəsi iştirak etmişdir. Həmin plan hər bir ölkəyə terrorizmlə mübarizə sahəsində mövcud problemləri aradan qaldırmağa, onların mənbələrini aşkar etməyə imkan yaradır. Eyni zamanda boru kəmərinin təhlükəsizliyini operativ şəkildə təmin etmək məqsədi ilə tədbirlər aparılmışdır. Bakı-Tiflis-Ceyhan neft kəmərinin hərəkətə salınması bu tədbirlərin intensivləşməsi və effektiv şəkildə olmasını tələb edir. Terrorizmin maliyyələşməsi və pulların yuyulması ilə mübarizə məsələsi də Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurası ilə əməkdaşlığının gündəmində durur. Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi ilə Dövlət Sərhəd Xidməti Türkiyə, Rusiya, Niderland, Ukrayna, İranda olan partnyorları ilə sıx əlaqədədir. Bununla bağlı hakimlərin, ədliyyə işçilərinin və başqa hüquqşünasların fəaliyyəti ilə bağlı müvafiq proqramlar həyata keçirilir. [7, s.2].

Azərbaycana terrorla mübarizə sahəsində xeyli texniki və konsultativ yardım ABŞ tərəfindən göstərilir. Hal-hazırda beynəlxalq terrorizm, onunla birgə transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığın başqa növləri milli təhlükəsizliyin ən dəhşətli təhlükələrindən biri olaraq qalır. Daxili İşlər Nazirliyi və Dövlət Sərhəd Xidməti həm müstəqil, həm də əməkdaşlıqla terror aktlarının qarşısını, habelə beynəlxalq terror əməliyyatlarının keçirilməsində iştirak edən şəxslərin və təşkilatların üzə çıxarılması ilə bağlı preventiv tədbirlər həyata keçirir.

Terrorizmlə mübarizə ilə bağlı inzibati sistemin təşkilinə gələndə isə qeyd etmək lazımdır ki, Daxili İşlər Nazirliyinin nəzdində neft-qaz kəmərlərinin mühafizəsi ilə bağlı, diplomatik nümayəndəliyin, habelə xüsusi nazirlik daxili işçi qrupunun mühafizəsi ilə bağlı şöbələr açılmışdır. Sonuncu strukturun qarşısında duran məsələlərə respublikada operativ şəraitin təqibi, kriminogen vəziyyətə təsir göstərən faktorların öyrənilməsi, habelə dini ekstremizm və radikallığın təcəssümü və s. daxildir. Azərbaycanın xüsusi şöbələrinin xarici dövlətlərin təhlükəsizlik orqanları ilə əməkdaşlığı kifayət qədər yüksək səviyyədədir və müxtəlif operativ fəaliyyət sahələrində qarşılıqlı fəaliyyətdən ibarətdir. [8, s.2].

Azərbaycan erkən xəbərdarlığa və başqa dövlətlərə ayrı-ayrı şəxslərin, qrupların və təşkilatların terror aktlarının üzə çıxarılmasında yardıma dair bütün öhdəlikləri yerinə yetirir. Belə tədbirlər beynəlxalq konvensiya və beynəlxalq hüquq normaları əsasında, sazişlərin imzalanmadığı dövlətlərə qarşı da həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikası tərəfindən başqa dövlətlərə qarşı hazırlanmış terrorizm haqda məlumat aldığı halda bu məlumat mükəmməl şəkildə yoxlanılır və yardım haqda təklif müvafiq dövlətin məsuliyyətli orqanları tərəfindən təyin edilir. [9, s.1].

6.Nəticə

Dövlətlərin təhlükəsizliyi, stabilliyi, suverenliyi və ərazi bütövlüyünə, bütövlükdə bəşəriyyətin dinamik şəkildə inkişafına qarşı ciddi terror təhlükələri mövcuddur. Mənbələrin bir çoxu, bu təhlükələrin reallaşma formaları və üsulları ilə tanışdır. Onların qarşısı beynəlxalq hüququn əsas prinsipləri və normalarına əməl etmək yolu ilə, mövcud olan terrorizmlə mübarizə mexanizmləri çərçivəsində alınacaq. Bu, yeni beynəlxalq əməkdaşlıq mexanizminin yaranmasını zəruriləşdirir. Azərbaycan Respublikası terrorizmlə mübarizədə dünya birliyinə imkanlar açmaq məqsədi ilə beynəlxalq antiterror koalisiyasına daxil olub. Bu bəla ilə üz-üzə gələn bir dövlət kimi, Azərbaycan Respublikası qəti şəkildə terrorizmin və aqressiv separatizmin bütün formalarını pisləyir. Terrorizmə əks-təsir mövqeyini əsas tutaraq Azərbaycan bu bəlanın kökünü kəsmək məqsədi ilə

əlindən gələnə etmək üçün hazırdır və milli, beynəlxalq səviyyədə kontrterror hərəkətlərinin effektivliyini qaldırmaq üçün müəyyən tədbirlər aparmışdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Həsənov Ə.M. (2005). *Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti. Dərslik*. Bakı: Azərbaycan Nəşriyyatı, 75 s.
2. Azərbaycan qanunları. www.e-qanun.az
3. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi
4. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin məlumatı. www.meclis.gov.az
5. Terrorçuluğa qarşı mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu “Azərbaycan” qəzeti, 11 oktyabr 2005-ci il
6. International Terrorism and the Drug Connection. Ankara University, (1984). pp. 232
7. “Terror və erməni məsələsində Türkiyənin yanında olmalıyıq” www.load.az/xeberler/2074-terror-ve-ermeni.html - 70k -
8. Terrora qarşı mübarizə. www.mia.gov.az/-51k
9. Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan və Türkiyə Respublikası arasında “Terrorizm, mütəşəkkil cinayətkarlıq və digər ağır cinayətlərə qarşı mübarizə haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun.

Международный терроризм и Азербайджанская Республика

Заур Алиев*

Абстракт.

Целью данной статьи является краткое обсуждение политической сущности терроризма. Отсутствие единого понятия терроризма, принятого как экспертами, так и государствами воссоздало проблему “*Что представляет собой терроризм?*”. Одно и то же деяние, совершенное одним человеком, а также предоставление героя, с одной стороны и худшего преступника с другой, затрудняет решение и борьбу с данным ужасным бедствием современного мира. Хотя терроризм считается одной из самых опасных проблем, отсутствие согласованного

* Институт Истории Науки НАНА, доктор философии по политическим наукам, доцент; Баку, Азербайджан
E-mail: zaur.aliyev@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4393-8894>

Цитировать статью: Алиев, З. [2022]. Международный терроризм и Азербайджанская Республика. *Журнал «Metafizika»*, 5(2), с.51-61.

История статьи:

Статья поступила в редакцию: 11.03.2022

Отправлена на доработку: 10.04.2022

Принята для печати: 03.06.2022

определения является серьезным недостатком. Непонимание ключевых понятий приводит каждого к поиску решений в рамках собственной идеологической структуры и, следовательно, к появлению различных подходов. Именно в результате использования политических, идеологических и религиозных источников терроризм имеет более 190 определений.

Ключевые слова: терроризм, политика, насилие, США, Азербайджан

International terrorism and the Republic of Azerbaijan

Zaur Aliyev*

Abstract. The purpose of this article is to briefly discuss the political nature of terrorism. The lack of a common definition of terrorism, accepted by both experts and states, is "*what can be considered terrorism?*" revealed the problem. Because being portrayed as a hero on the one hand and the worst criminal on the other for the same act committed by one person makes it difficult to solve and fight the terrible scourge of the modern world. Although terrorism is considered one of the most dangerous problems, the lack of an agreed definition seems to be a serious shortcoming. Misunderstandings over key concepts lead everyone to seek solutions within their own ideological structure, and therefore to the emergence of different approaches. It is this approach, which uses political, ideological and religious sources, that has defined terrorism more than one hundred and ninety times.

Keywords: terrorism, politics, violence, USA, Azerbaijan

REFERENCES

1. Hesenov A.M. (2005). *Muasir beynalxalq munasibetler ve Azerbaycanin xarici siyaseti. Derslik*. Baku: Azərbaycan Nəşriyyati, 75 p.
2. Azərbaycan qanunları. www.e-qanun.az
3. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi
4. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin məlumatı. www.meclis.gov.az

* Institute of History of Science of ANAS, Doctor of Philosophy in Political Sciences, Associate Professor; Baku, Azerbaijan

E-mail: zaur.aliyev@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4393-8894>

To cite this article: Aliyev, Z. [2022]. International terrorism and the Republic of Azerbaijan. "*Metafizika*" journal, 5(2), pp.51-61.

Article history:

Received: 11.03.2022

Accepted: 03.06.2022

5. Terrorchulugha qarshi mubarize haqqinda Azərbaycan Respublikasının Qanunu “Azərbaycan” qazeti, 11 oktyabr 2005-ci il
6. International Terrorism and the Drug Connection. Ankara University, (1984). pp. 232
7. “Terror ve ermeni meselesinde Turkiyenin yaninda olmaliiq” www.load.az/xeberler/2074-terror-ve-ermeni.html - 70k -
8. Terrora qarshi mubarize. www.mia.gov.az/-51k
9. Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan və Türkiyə Respublikası arasında “Terrorizm, müştəhkil cinayətkarlıq və digər ağır cinayətlərə qarşı mubarize haqqında” Səzishin təsdiq edilməsi barədə qanun.